

Acta
NITRIENSIAE

9

ZBORNÍK
FILOZOFICKEJ
FAKULTY
UNIVERZITY
KONŠTANTÍNA
FILOZOFA
V NITRE

2007

PRÍCHOD MAĎAROV DO KARPATSKEJ KOTLINY VO SVETLE ARCHEOLOGICKÝCH PRAMEŇOV

Beáta Pintérová Katedra histórie FF UKF

Kľúčové slová: príchod Maďarov do Karpatskej kotliny, tzv. belobrdská kultúra, archeologické nálezy

Abstract:

During 9th century appeared on the territory of Európe meantime different nation from east, Magyars. This ethnic have settled during 10th century on the Carpathian fold and considerably hit not only to the development of the locality but also European region. Understand their system of life assist us not only lettering found but also archeological found. This subscription talk about results of investigation which come from localities of Slovakia and Hungary.

V priebehu 9. storočia sa na území Európy objavilo dovtedy neznáme etnikum z východu - Maďari¹¹⁰. Na území Karpatskej kotliny sa usadili v priebehu 10. storočia, čím zasiahli nielen do vývoja udalostí tejto oblasti, ale aj európskeho priestoru. Na spoznávanie ich formy života slúžia popri písomných prameňoch aj pramene archeologické.

---

¹¹⁰ V maďarskej literatúre sa obdobie príchodu Maďarov do Karpatskej kotliny vyjadruje termínom „honfoglalás“, ktorého preklad „zaujatie vlasti“ sa v slovenskej literatúre veľmi neujal. Na označenie maďarského etnika v čase príchodu do Karpatskej kotliny, sa v maďarskej literatúre zaužíval termín „honfoglaláskori magyarok“, no keďže sa nedá tento výraz do slovenčiny preložiť doslovne, vo väčšine slovenskej literatúry sa na označenie tohto východoeurópskeho etnika používa výraz „starí Maďari“. V novšej literatúre sa čoraz častejšie od prívlastku „starí“ upúšťa. Preto som sa priklonila k používaniu termínu maďarský, resp. Maďari, hoci výraz presne nevystihuje rozlíšenie obdobia. Ani pojem zaužívaný v cudzojazyčnej literatúre "vengry 10-go veka", "les Hongrois du Xe siècle", "Magyars of the tenth century", v preklade "Maďari 10. storočia" sa u nás nepoužíva.

Charakteristika prameňov

Na území Slovenska, resp. Československa, nepatrilo v minulosti spoznávanie pamiatok Maďarov medzi prvoradá, hoci sa tu nachádzajú nálezy, ktorých pramenná hodnota má veľký význam pre spoznávanie dejín 10.-11. storočia. Na území Maďarska tvoril výskum archeologických pamiatok Maďarov neoddeliteľnú súčasť bádania od začiatku 19. storočia.

Od objavenia prvého hrobu pochádzajúceho z čias príchodu Maďarov do Karpatskej kotliny uplynulo 171 rokov. Nález pochádzajúci z roku 1834 bol objavený na lokalite v Benepusztá, dnes Ladánybene.¹¹¹ Následne bol odkrytý roku 1853 hrob vo Fejérskej župe vo Verebi (dnes - obec na území Maďarskej republiky), ktorého obsah bol sprístupnený o päť rokov neskôr.¹¹² Jazdeckých hrobov, ktoré obsahovali mince západnej proveniencie, bolo postupne objavených čoraz viac. Veľmi významné hroby pochádzajú aj z územia Slovenska - v roku 1868 bol napr. objavený hrob v Hlohovci¹¹³, v ktorom sa nachádzal arabský dirhem z čias panovania emira Nasr ben Ahmeda /dirhem bol razený v r. 918-919/.¹¹⁴ Po ňom nasledovalo odkrytie ďalších hrobov, dokonca i pohrebísk. G. Nagy v roku 1892 vydal dielo, v ktorom je obsiahnutých už 25-26 nálezov, spomedzi ktorých sa jeden nachádzal aj na území dnešného Slovenska - v Zemianskej Olči¹¹⁵, ďalej to boli nálezy zo Stoličného Belehradu - poloha Demkóhegy, Szegedu - poloha Bojarhalom a Nagytereni atď. Počet objavených hrobov bol však pravdepodobne väčší, niektoré nálezy boli totiž odkryté, ale k ich sprístupneniu prišlo len v posledných rokoch.

---

¹¹¹ JANKOVICH, M.: Egy magyar hősnek, - hihetőleg, Bene vitéznek, - ki még a 'tizedik század' elején Solt fejedelemmel, I. Berengár császárnak diadalmos védelemében Olaszországban jeleñ volt, újonnan felfedezett tetemeiről, 's öltözetének ékességeiről. A Magyar Tudós Társaság Évkönyve 2., 1835, s. 281-296.

Výsledky bádania niektorých odborníkov boli pre mňa neprístupné, preto ich reprodukujem podľa K. Mesterházyho, ktorý zhrnul výsledky bádania do štúdie: MESTER-HÁZY, K.: A magyar honfoglalás kor régészetének ötven éve. In Századok, 127,1993, č. 2, s. 270-311.

¹¹² Nález ako prvý opísal Erdy J., neskôr o ňom informoval HAMPEL, J.: A honfoglalási kor hazai emlékei. In PAULER, Gy.- SZILÁGYI, S.: A magyar honfoglalás kútfoi. Bu-dapest 2000 (reprint), s. 560-566.

¹¹³ MESTERHÁZY, K.: A magyar honfoglalás kor...c. d., s. 275. ^m HAMPEL, J.: A honfoglalási kor...c.d., s. 531. ¹¹⁵ Tamže, s. 671-674.

Popri bohatších jazdeckých hrobách prišlo postupne aj k odkrývaniu hrobov, ktoré boli jednoduchšie vybavené. V literatúre sa teda rozlišujú jazdecké hroby a hroby pospolitého ľudu.

Záujem o odkrývanie a sprístupňovanie podobných nálezov sa zvýšil s prichádzajúcim jubileom tisícročného príchodu Maďarov do Karpatskej kotliny. Vyšla kniha prameňov, v ktorej okrem písomných prameňov J. Hampel sprístupnil i dovtedajšie archeologické nálezy tohto obdobia (v tomto čase počet nálezov narástol na 56).¹⁶ J. Hampel i naďalej venoval pozornosť nálezom z tohto obdobia a vydal ďalšie 2 významné diela - prvé v roku 1905, ktoré obsahovalo nálezy do roku 1904 a druhé v roku 1907, ktoré obsahovalo nálezy z rokov 1900-1907. S jeho menom sa spája aj roztriedenie a zaradenie hrobov pochádzajúcich z 10.-11. storočia do viacerých skupín, ktoré cituje skoro bez výnimky každý autor píšuci o tomto období. Nálezy štvrtej skupiny roztriedil do 2 podskupín: do podskupiny *A* zaradil nálezy patriace maďarskému etniku, pričom do tejto skupiny patrili podľa neho len bohaté vybavené jazdecké hroby. Do podskupiny *B* zaradil na inventár relatívne chudobné pohrebiská. Pre podskupinu *B* vyhradil ďalšie dva typy pohrebísk - v prvom z nich nie sú podľa neho evidované jazdecké pochovávaná. J. Hampel túto skutočnosť vysvetľoval tým, že pohrebiská vznikali v období, keď Maďari ešte neobsadili celé svoje etnické územie. Takéto hroby teda mohli podľa neho patriť slovanskému etniku, ktoré obývalo túto časť Karpatskej kotliny. Druhá podskupina chudobných pohrebísk, kde sa vyskytovali aj jazdecké hroby, podľa J. Hampla dokumentovala miešaný etnický charakter nálezísk, kde chudobné pohrebiská pripisoval slovanským sluhom a jazdecké hroby ich maďarským vládcom.¹⁷ Jeho názory potvrdzoval vo svojich prácach aj maďarský archeológ F. Pulszky, pôsobiaci v druhej polovici 19. storočia.¹⁸ Podľa dnešného stavu bádania práca J. Hampla bola napísaná pod vplyvom šírenia evolucionistických myšlienok a prispela k nacionalistickým názorom a vysvetleniam.¹⁹

---

¹⁶ Tamže, s.507-826.

^{1,7} MESTERHÁZY, K.: A magyar honfoglalás kor...c. d., s. 273-280.

¹¹⁸ BÓNA, L: Régészetiink és a honfoglalás. In Magyar Tudomány, 1996, č. 8, s. 928.

¹¹⁹ LANGÓ, R: A Kárpát-medence 10. századi emlékanyagának kutatása mint nemzeti régészet. Kutatástörténeti áttekintés. In Koráli, 2006, roč. 7, č. 24-25, s. 95. porovnaj: LANGÓ, P.: Archaeological research on the conquering Hungarians: A review. In Varia

---

Bádatelia sa nadnes ujednotili, že Hamplovu podskupinu A - jazdecké hroby - predstavujú pozostatky Maďarov, ktorí prišli do Karpatskej kotliny, ešte sa pevne neusadili a viedli výboje za korisťou do susedných oblastí.

Problematike jazdeckých hrobov sa venoval aj G. Nevizánsky. Hroby maďarských vodcov a jazdcov obsahujúce mince italských a nemeckých panovníkov (z čias vlády Berengara, Huga, Lothara II., Henricha I), arabské dirhemy a byzantské mince, pochádzajúce z územia dnešného Slovenska, rozdelil do dvoch období: medzi staršie patria podľa neho hroby, v ktorých sa nachádzali Berengarove mince a arabské dirhemy. Ich charakteristickým znakom by mali byť garnitúry opaskov, ktoré vykazujú analógie s nálezmi z oblasti povodia Donu a Dnepra. Pravdepodobne do tohto obdobia patrili podľa neho aj pohrebiská, ktoré sa zakladali na strategicky významných miestach a ďalej aj tie hroby, v ktorých sa objavili vo veľkom množstve zbrane. Vo včasnom období boli zastúpené aj mince počnúc vládou Lothara II. (945-952).¹²⁰ V hroboch nájdené arabské dirhemy svedčia podľa archeológov o pretrvávajúcom obchode s Východom. Do tejto periódy patrí aj významný depot dirhemov z prvej polovice 10. storočia, ktorý sa našiel v Chuste, dnes Zakarpatská oblasť Ukrajiny.¹²¹ Podobne ako západné mince, i dirhemy možno nájsť v hroboch s prevŕtaným stredom, pričom boli našité na časti odevu, resp. konského postroja. Pre Maďarov mali len hodnotu drahého kovu, no nemohli byť používané ako platidlo.¹²²

Významným nálezom, patriacim do tohto obdobia, je nález zo Zem-plína. Za jeho objavenie možno ďakovať košickému archeológovi V. Budinskému-Kričkovi. Ide o tzv. kniežací hrob s honosným hrobovým inventárom, ktorý v čase publikovania bol ojedinelý temer na území celej Karpatskej kotliny.¹²³ Na vyhodnotenie prístupného materiálu bol

---

Archaeologica Hungarica, ed. Mende, B. G. Budapest 2005, s. 175-341. ¹²¹¹
NEVIZÁNSZKY, G.: A honfoglaló magyarság régészeti hagyományának kutatása Szlovákia-iban. *In* Irodalmi Szemle, 1973, roč. 16, č. 7, s. 606-607.

¹²¹ BÓNA, L.: A magyarok és Európa a 9.-10. században. Budapest 2000. s. 41-42.

¹²² RÉVÉSZ, L.: Emlékezzetek utatok kezdetére. Régészeti kalandozások a magyar honfoglalás és államalapítás korában. Budapest 1999. s. 155.

¹²³ BUDINSKÝ-KRIČKA, V.: Staromaďarský náčelnický hrob zo Zemplína. *In* Archeologické rozhledy, 1965, s. 309-338. O náleze však, žiaľ, nebola zhotovená presná doku-

---

vyzvaný N. Fetticha. Známý maďarský archeológ sa na prácu podujal a chystal sa uverejniť významný nález v monografickej publikácii. Časti svojho výskumu však už predtým publikoval v rôznych článkoch.¹²⁴ N. Fettich dospel k názoru, že hrob patrí otcovi kniežaťa Árpáda - Álmo-sovi (Álmoš). Domnieval sa tiež, že Álmos (Álmoš) nebol obetovaný, ale sa stal obeťou politickej vraždy, t. j. že ho dali zavraždiť Árpád a Kurszán (Kursán). Články i rukopis pripravovanej knihy boli predmetom viacerých uzavretých diskusií archeológov.¹²⁵ Väčšina bádateľov nakoniec názory uvedeného autora podrobila ostrej kritike a odmietla ich.¹²⁶

Dodnes nevyriešeným problémom včasnostredovekých dejín Karpatskej kotliny zostáva identifikácia archeologických pamiatok zaradených Hamplom do 2. podskupiny skupiny B, t. j. pospolitého ľudu, resp. otázka etnicity pohrebísk pospolitého ľudu (tzv. belobrdskej kultúry). V rokoch 1896-1897 J. Brunšmid objavil v dnešnom severnom Chorvátsku v obci Belo-Brdo pohrebisko¹²⁷, ktoré obsahovalo aj mince arpá-dovských panovníkov. Podľa tohto nálezu bola pomenovaná kultúra, do ktorej sa začali zaraďovať nálezy aj z iných príbuzných lokalít. Postupne

---

mentácia, ani fotodokumentácia.

¹²⁴ RÁTHONYI, J.: Hogyan halt meg Álmos? In *Tukor*, 1964, roč. 9, č. 29, s. 27-28.; RÁTHONYI, J.: Megtalálták Álmos fejedelem sírját. In *Esti Hírlap*, 1964, dec. 24. s. 1.; JÁNOSY, I.: Torténelemóra Basaharcon. In *Élet és Irodalom*, 1965, roč. 9, jan. 30, č. 5, s. L; LÉGRÁDY, E.: Megszólal Álmos vezér sírja... In *Népszava*, 1965, roč. 4, jan. 10., č. 1, atď. (citované podľa *Archeológiai Értesítő*, 1966, roč. 93, č. 1, s. 278) Na názory N. Fetticha reagoval aj D. Pais na stránkach časopisu *Magyar Nyelv* v r. 1968 a 1969.

¹²⁵ Hozzászólások Fettich Nándor: Das altungarische furstengrab von Zemplin című könyve kéziratához. In *Archeológiai Értesítő*, 1966, roč. 93, s. 278-283.

¹²⁶ N. Fettich reagoval na kritiku D. Paise: FETTICH, N.: Válasz a zemléni fejedel-mi sírlelet ügyében. In *Archeológiai Értesítő*, 1969, roč. 96, č. 1, s. 109-113. V tomto článku bolo uverejnených viacero kritických poznámok ku knihe N. Fetticha: *Me-gjegyzések Fettich Nándor válaszához*. s. 114-125. Dielo bolo nakoniec uvarejnené v Českoslovenku: FETTICH, N.: *Das altungarische Furstengrab von Zemplin*. Bratislava 1973. Zemplínsky hrob sa stal i naďalej predmetom záujmu, o čom svedčia ďalšie príspevky, napr.: FODOR, L.: Megjegyzések a zemléni sír értékeléséhez. In *Archeológiai Értesítő*, 1976, roč. 103, s. 270-277.; SÓLYOM, K.: Hol fekúdt az anonymusi Zemplén-vára? In *Magyar Nyelv*, 1979, roč. 75, s. 334-35., atď. U nás sa téme zemplínskeho hrobu venoval aj: DVORAK, R.: Koniec náčelníka. In *Stopy dávnej minulosti 3. Zrod národa*. Budmerice 2004, s. 211-231.

¹²⁷ BRUNŠMID, J.: Hrvatske sredovječne starine. *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*. 1903-1904, 7, s. 30-37.

---

archeológovia spochybňovali používanie tohto pojmu, keďže ho nepovažovali za vystihujúci, resp. napr. I. Erdélyi odôvodňuje zbytočnosť používania termínu belobrdská kultúra tým, že vo včasnom stredoveku už vieme na základe písomných prameňov identifikovať obdobie, o ktorom je reč.¹²⁸ Označenie nálezov - pohrebísk belobrdského typu, belobrd-ského štýlu alebo belobrdskej kultúry sa objavuje v literatúre dodnes, hoci tento názov treba považovať za pracovný.¹²⁹ V najnovších prácach bádateľov sa objavuje opis oblastí, kde sa nachádzajú archeologické pamiatky Maďarov už len ako „územie, v rámci užšieho regiónu, na ktorom sa v priebehu 10. storočia nová materiálna kultúra rozšírila.“¹³⁰, t. j. autor nepoužíva pojem tzv. belobrdská kultúra.

Zemepisne predstavuje tzv. belobrdská kultúra homogénny celok, pretože nepresahuje oblasť Karpatskej kotliny. Na území Slovenska sa nálezy nachádzajú hlavne medzi riekou Ipel' a Moravou, najsevernejší bod tvoria náleziská v Nitre, Lukáčovciach a Čakajovciach, zatiaľ najzápadnejšia lokalita sa nachádza na území Bratislavy. Na území Východoslovenskej nížiny v dôsledku absencie terénneho výskumu je zatiaľ evidovaných pomerne málo pamiatok pospolitého ľudu.¹³¹ V Maďarsku možno sledovať niekoľko oblastí, kde sa sledované nálezy koncentrujú. Jedným centrom je stredné Pottisie hlavne medzi riekami Kórôs (Kriš) a Maroš (Maroš). Z tejto oblasti prenikla tzv. belobrdská kultúra pozdĺž spomínaných riek jednak do dnešného Rumunska, do bývalej stolice biharskej a aradskej, a tiež do oblasti severovýchodného Maďarska -dnešná župa Szabolcs-Szatmár-Bereg (Sabolč-Satmár-Bereg). Ďalšie centrum sa nachádza pri ohybe rieky Ipel' v bývalej stolici novohradskej a menšie koncentrácie sú ešte evidované severne od Budapešti, ďalej na sútoku Dunaja s Ip'om a Hronom. Na území dnešného Srbska v okolí Stoličného Belehradu, v bývalej Juhoslávii zasahuje tzv. belobrdská kul-

---

¹²⁸ ERDÉLYI, L.: A magyar honfoglalás és előzményei. Budapest 2002, s. 108.

¹²⁹ Vo väčšine novších prác sa klade pred pomenovanie kultúry označenie „tzv.“, preto uvádzam ďalej názov kultúry v tvare „tzv. belobrdská kultúra“.

¹³⁰ „a régészeti szűkebb régiója az a terület lett, amelyre a 10. században újonnan megje-lenő anyagi kultúra kiterjedt.“ LANGÓ, P.: A Kárpát-medence... c. d., s. 90.

¹³¹ NEVIZÁNSZKY, G.: A Kárpát-medence északi térségének régészete. In A honfoglalásról sok szemmel I. Honfoglalás és régészet. Szerk. KOVÁCS, L. Budapest 1994, s.173.

---

túra do Vojvodiny, Banátu a priestoru medzi riekou Dravou a Sávou, až do dnešného severovýchodného Slovinska.¹³²

Signifikantný je aj pohrebný rítus. Na tzv. belobrdských pohrebiskách leží mŕtvy väčšinou hlavou orientovanou na západ a nohami na východ. Poloha rúk je alebo na panve alebo pozdĺž tela vystretá. Tzv. belobrdské hroby nie sú príliš bohaté na milodary. Ich charakteristickým znakom je zvyk dávať mŕtvemu do úst alebo do rúk strieborný denár alebo aspoň zlomky mincí. Tento zvyk je doložený už v staroveku u niektorých antických civilizáciách a L. Niederle predpokladal, že odtiaľto prešiel tento zvyk cez Čierne more alebo cez Balkán k Slovanom a spájal ho s vierou v podsvetného prievozníka, ktorý prepravoval mŕtvych za obo-lus (=Charónova minca) na druhý breh podsvetnej rieky do záhrobia.¹³³ Najčastejší výskyt obolov je doložený už mincami sv. Štefana. Predpokladá sa, že v 9. storočí v strednej Európe používali tento zvyk pred Maďarmi na Veľkej Morave. Ako však ukázali ďalšie výskumy, táto hypotéza je problematická. Zvyk používania Charonovho obolu, súvisiaci s pred-kresťanskými tradíciami, používali tiež na pobreží Dalmácie.¹³⁴

*História bádania*¹³⁵

Na Slovensku, resp. v bývalom Československu, sa otázke príchodu a usadenia sa maďarského etnika venovala pozornosť len okrajovo. Prvý z archeológov, ktorý sa podrobnejšie zaoberal archeologickými pamiatkami radových pohrebísk - L. Niederle, považoval pamiatky výlučne za slovanské. Jedným z hlavných znakov radových pohrebísk (nepoužíva ešte termín belobrdská kultúra) považoval záušnicu esovitého tvaru (malé drôtené alebo viac-menej masívne hladké krúžky s jedným koncom tupým a druhým roztepaným a zvinutým do esovitej slučky) a podľa neho miesta, kde sa takéto nálezy nachádzali, obývali v 10.-12.

---

¹³² VAŇA, Z.: Maďari a Slované ve svetle archeologických nálezů X.-XII. století. *In* Slovenská archeológia, 1954, roč. 2, č.1, s.53-54.

¹³³ Tamže, s.56.

¹³⁴ Niektorí bádatelia dávajú do súvislosti tento zvyk s kontaktmi medzi Veľkou Moravou a západom (E. Kolníková), iní vo zvyku dávania mince do hrobu vidia vyjadrenie kontaktov s Byzantskou ríšou (maďarský archeológ Cs. Bálint).

¹³⁵ Na tomto mieste nie je možné zmieniť sa o všetkých názoroch. Z hľadiska témy som vybrala najdôležitejšie, ktoré ovplyvnili, resp. ovplyvňujú vedeckú verejnosť dodnes.

---

storočí hlavne Slovania.¹³⁶ J. Eisner, žiak L. Niederleho, sa okrem syntetizujúcej práce o praveku Slovenska, zaslúžil aj o zavedenie termínu tzv. belobrdskej kultúry.¹³⁷ J. Eisner korigoval niektoré poznatky svojho učiteľa. Tzv. belobrdsnú kultúru ako celok považoval za slovanskú. Ako prvý postrehol, že Hamplovo datovanie nálezov tohto typu až do konca 12. storočia je príliš vysoké. Neskôr J. Eisner dospel k názoru, že za určite slovanské môžeme považovať len staršie tzv. belobrdské pohrebiská, pričom pri mladších treba vziať do úvahy skutočnosť, že sa Slovania miešali s Maďarmi.¹³⁸

Z nemeckých bádateľov venoval tzv. belobrdskej kultúre pozornosť B. v. Richthofen, ktorý ostro kritizoval názory L. Niederleho. Pozornosť tejto kultúre venovali aj autori bývalej Juhoslávie, z ktorých treba spomenúť okrem J. Brunšmida aj L. Karamana, P. Korošca, Z. Vinského, M. Garašanina a J. Kovačeviča. Tzv. belobrdsnú kultúru považovali za dedičstvo Slovanov.¹³⁹

Prelom v odkrývaní nálezov z obdobia príchodu Maďarov do Karpatskej kotliny nastal v dôsledku zmeny hraníc po 1. svetovej vojne, keď sa niektoré historicky dôležité lokality dostali mimo hraníc Maďarska. Predmetom skúmania maďarských archeológov sa stala Veľká uhorská nížina. Väčšie množstvo nálezov sa podarilo objaviť v rokoch 1920-1930. Dôsledkom týchto výskumov bola syntéza N. Fetticha o vykopávkach v Kenézló, ktorá obsahovala aj iné nálezy a z roku 1937 pochádza monografia o umeleckom remesle Maďarov. Uvedený bádateľ absolvoval vtedy študijný pobyt v Sovietskom zväze, v práci mohol teda využiť aj súdobé archeologické pramene z východnej Európy. V roku 1944 vyšlo veľkolepé a v mnohom i prelomové dielo Gy. Lászlóa o živote Maďarov¹⁴⁰ po ich príchode do Karpatskej kotliny, v ktorom priniesol množstvo nových poznatkov. Bol tvorcom novej koncepcie „dvojitého zaujatia vlasti“

---

¹³⁶ NIEDERLE, L.: Slovania v Uhrách. In *Letopis Matice slovenskej*, 1920, roč.14, s. 25-38.

¹³⁷ EISNER, J.: Památky staromaďarské. In *Slovensko v praveku*. Bratislava 1933, s. 277-282.

¹³⁸ VAŇA, Z.: c. d., s. 52.

¹³⁹ Tamže, s. 53. Najnovšie zhŕňujúce poznatky autorov bývalej Juhoslávie vyšli v publikácii: *A honfoglalás 1100 éve és a Vajdaság*. Újvidék 1997.

¹⁴⁰ LÁSZLÓ, Gy.: *Ahonfoglaló magyar nép élete*. Budapest 1944.

(maď. „kettős honfoglalás“), podľa ktorej v stredo- a neskoroavarskom archeologickom materiáli možno nájsť ugrofínske zložky Maďarov a v archeologickom materiáli Madarov, ktorí prišli v roku 895 možno hľadať len turecké komponenty.¹⁴¹ Hoci sa našli i pokračovatelia tejto myšlienky, väčšina odborníkov tento názor označila za nevedecký. V 50-tych rokoch 20. storočia bolo vydané dielo E. Molnára, ktorý podal dejiny Madarov v duchu marxistických dogmatických ideí.¹⁴² Výskum archeologických pamiatok z tohto obdobia sa sústredil predovšetkým na odkrývanie pamiatok slovanského obyvateľstva z oblasti Balatonu - lokalita Zalavár. Výskum Zadunajskej časti Maďarska sa sústreďoval na veľké radové pohrebiská, t. j. pohrebiská pospolitého ľudu. Prvé nálezisko patriace do tejto kategórie bolo odkryté v r. 1950-1951 v šomodskej župe v chotári obce Fiad - poloha Kérpusza (Kérpusta). V tejto polohe sa nachádzala aj v 15. storočí zaniknutá dedina.

V roku 1954 bola publikovaná štúdia významného českého bádateľa F. Vaňu, ktorý sa pokúsil o nové rozčlenenie a definíciu pamiatok tzv. belobrdskej kultúry. Za hlavnú oblasť výskytu tejto kultúry považoval stredný úsek toku Tisy. Za jej nositeľov považoval Madarov i Slovanov súčasne. Začiatok vzniku tzv. belobrdskej kultúry položil do obdobia po bitke na rieke Lech roku 955. Obdobie trvania kultúry rozdelil do troch skupín: do včasnej etapy (955-1025) zaradil okrem nekropol pospolitého ľudu aj pohrebiská včasnoarpádovské. Najväčšie množstvo hrobov zaradených do tejto fázy malo však charakter jazdeckých hrobov. Do stredného obdobia (1025-1075) zaradil včasnoarpádovské pohrebiská a tiež pohrebiská, ktoré sa používali od doby príchodu Maďarov do Karpatskej kotliny a kontinuitu nestratili ani vo včasnej dobe arpádovskej. Do neskorého obdobia (1075-1200) zaradil hlavne pohrebiská nachádzajúce sa okolo kostolov¹⁴³, tzv. prikostolné pohrebiská.

V 50-tych rokoch 20. stor. vyšlo dielo maďarského archeológa B. Szókeho, ktorý spochybnil, že pohrebiská pospolitého ľudu by patrili

---

¹¹ LÁSZLÓ, Gy.: A „kettős honfoglalás“. Budapest 1978. Autor publikoval názory o svojej koncepcii aj v mnohých článkoch. ¹² MOLNÁR, E.: A magyar társadalom története az óskortól az Árpád-korig. Budapest 1945. ¹³ VAŇA, Z.: c. d., s. 78-87.

---

výlučne len slovanskému etniku. Vydaním práce spomínaného autora v roku 1962 sa s okruhom tzv. belobrdskej kultúry začali spájať výlučne príslušníci maďarského etnika. Podľa Szôkeho našli Maďari v Karpatskej kotline obyvateľstvo, ktoré bolo avarské - spôsobom života, odievania a vo veľkej časti duchovných hodnôt, ale ich jazyk a v niektorých oblastiach i politické ctenie bolo už slovanské, napr. Nitrianske kniežatstvo, panstvo v Blatnohrade, časti územia Karpatskej kotliny pod bulharskou nadvládou. Odôvodnil to jednak tým, že na jednej strane sú zachované zemepisné názvy slovanského pôvodu, ale na druhej strane sa jazyk Avarov nezostal zachovaný. Ďalej svoje tvrdenie odôvodňuje tým, že boli odkryté pohrebiská pochádzajúce z doby príchodu Maďarov do Karpatskej kotliny a včasnej doby arpádovskej, ktoré obsahujú aj neskorovavarské hrobové prílohy¹⁴⁴, ktoré podľa neho dokladajú výskyt slovanskej kultúry. Väčšina maďarských bádateľov však tento Szôkeho názor neprijala. Na Slovensku sa naopak, začalo hovoriť najskôr o avarsko-slovanských, neskôr slovansko-avarských pohrebiskách, pričom sa na nich hľadali pozostatky Slovanov.¹⁴⁵ B. Szôke, žijúci do konca 2. svetovej vojny v Československu, zachránil aj pohrebiská pochádzajúce z územia dnešného Slovenska (v Nesvadoch, Nových Zámkoch a vo Vozokanoch).¹⁴⁶

V povojnovom období venovali na katedre archeológie univerzity ELTE (Eötvös Lóránd Tudomány Egyetem) v Budapešti viac pozornosti obdobiu 10.-12. stor. Výskum následne pokračoval bez prerušenia.

Súhrn domácich i zahraničných názorov o tzv. belobrdskej kultúre predstavuje štúdia Cs. Bálinta z roku 1976. Na základe archeologického bádania, historických prameňov, antropologických, jazykovedných a etnografických pozorovaní konfrontoval doteraz známe pamiatky z 10.-11. storočia z územia Maďarska a susedných oblastí a pokúsil sa korigovať staršie názory na vznik, rozšírenie a etnicitu tzv. belobrdskej kultúry v Karpatskej kotline. Autor tzv. belobrdské pamiatky pripisuje prevažne maďarskému etniku. Cs. Bálint zozbieral cca. 900 nálezisk zo

---

¹⁴⁴ SZÓKE, B.: c. d., s. 32-46.

¹⁴⁵ MESTERHÁZY, K.: A honfoglaló magyarok társadalmi és a régészeti. In *Életünk*, 1996, č. 8, s. 770.

¹⁴⁶ NEVIZÁNSZKY, G.: A honfoglaló magyarság... c. d., s. 604.

Na rozsiahlych pohrebiskách tzv. belobrdskej kultúry sa podľa nej pochovávali aj príslušníci iných etnických skupín. Odôvodňuje to hlavne tým, že slovanské obyvateľstvo nemohlo okamžite zaniknúť po príchode Madarov do Karpatskej kotliny. Vyjadriala sa tiež k problematike pohrebísk. Predpokladá, že najstaršie pohrebiská Madarov sa prejavujú existenciou menších jazdeckých pohrebísk, všeobecne pokladaných za veľkorodinné, ktoré sa vyskytujú popri rozsiahlejších slovanských pohrebiskách s typickým prejavom veľkomoravskej spoločnosti v hmotnej i duchovnej sfére. Takéto pohrebiská sa svojou materiálnou kultúrou a prejavmi v nadstavbových javoch koncentrujú v oblasti juhozápadného Slovenska - na časti Žitného ostrova a Nitrianskej nížiny. Vyskytujú sa tu tiež nálezy z menších pohrebísk s nomádskeým prejavom v pohrebnom ríte a pamiatkami východného charakteru. Tieto nálezy možno datovať do druhej polovice 10. storočia. Výsledky zmien, ktoré nastali v živote Madarov v tomto období, viedli k vzniku nového druhu pohrebísk, reprezentovaných rozsiahlymi kostrovými pohrebiskami, odlišujúcimi sa od veľkomoravských a veľkorodinných pohrebísk Maďarov, a to nielen v odlišnej náplni materiálnej kultúry, ale aj rozdielmi v nadstavbových javoch. Takýto typ pohrebísk patrí do skupiny tzv. belobrdskej kultúry.¹⁵⁴

K jej názorom sa pripájajú aj ďalší slovenskí bádatelia. T. Štefanovičová vyjadriala názor, že v jednej fáze prišli do Karpatskej kotliny vodcovia Maďarov a po nich prišla ďalšia, početnejšia vlna tzv. pospolitého ľudu a spolu s už prítomnými bojovými družinami vytvorili rozsiahle pohrebiská, na ktorých sa odráža proces ich postupného splyývania s domácim slovanským obyvateľstvom.¹⁵⁵

Podľa A. Ruttkaya predstavuje tzv. belobrdská kultúra nadetnický fenomén, ktorý bol typický pre tie územia dnešného Slovenska, kde došlo k stretnutiu a vzájomnému ovplyvňovaniu sa domáceho obyvateľstva a novoprichodiacich pospolitých vrstiev Maďarov.¹⁵⁶

---

¹⁵⁴ REJHOLCOVÁ, M.: K problematike severnej hranice výskytu tzv. belobrdských pohrebísk. In: Slovenská archeológia, 1982, roč. 30, č.1, s. 199-205.

¹⁵⁵ ŠTEFANOVIČOVÁ, T.: Osídlenie Nitry na prelome 9.-10. storočia a príchod Maďarov. In: Nitra v slovenských dejinách. Zost. R. Marsina, Matica slovenská 2002, s.126-127.

¹⁵⁶ RUTTKAYA, A.:c.d.,s.89.

K otázke tzv. belobrdskej kultúry sa vyjadril i M. Hanuliak, podľa ktorého majú veľký význam pri odstraňovaní metodických chýb minulosti predmety veľkomoravskej proveniencie, ktoré sa objavujú aj v hrobách povelkomoravských Slovanov v druhej až tretej tretine 10. storočia. Podľa neho potom, ako si slovanské obyvateľstvo osvojovalo používanie predmetov prichodiaceho etnika, pričom v ich vlastných nastal úbytok, nedochádza ešte k fyzickému vytrácaniu nositeľov pôvodného územia, ale iba navonok sa prejavuje strata etnickej identity. Keďže príslušníci oboch etníc začali používať rovnaké predmety, upozorňuje to podľa neho na skutočnosť, že tieto predmety časom stratili schopnosť etnickej indikácie. Mnohé z predmetov, ktoré si Maďari so sebou priniesli z predchádzajúcej vlasti sa prestali používať. Po opotrebovaní, resp. pre používanie ďalších ľudí začali vyrábať podľa pôvodných foriem. Ich vznik nemôže byť podľa M. Hanuliaka výlučne záležitosťou maďarského etnika. Stratú etnickej identity predpokladá aj u pospolitých vrstiev maďarského etnika, kde sa podľa neho strácajú niektoré špecifické etnické zvyklosti. M. Hanuliak vybral súbor 15 lokalít pochádzajúcich z juhozápadného Slovenska a rozdelil ich do 4 skupín:

1. skupinu tvoria pohrebiská slovanského etnika, ktoré boli používané vo veľkomoravskom období, pričom sa predmety povelkomoravskej a inoetickej proveniencie v pohrebnom inventári a v pohrebnom ríte objavovali len výnimočne.

2. skupinu tvoria pohrebiská, na ktorých sa začalo pochovávanie vo veľkomoravskom období a pretrvali až do druhej polovice 10., 11. až začiatku 12. storočia. Ich spoločným znakom je spoločné pochovávanie slovanskej a maďarskej zložky.

3. skupinu tvoria pohrebiská, ktoré sa podobajú 2. skupine, ale doklady o slovanskej zložke tu nie sú dostatočne presvedčivé.

4. skupinu tvoria pohrebiská slovanského obyvateľstva, ktoré bez zásahov do ich etnickej skladby preživa do druhej polovice 10. až začiatku 11. storočia.¹⁵⁷

Popri skúmaní veľkomoravských pohrebísk, resp. pochovávaní v 9.-10. storočí na území dnešného Slovenska, sa M. Hanuliak sčasti venoval aj spôsobu spolužitia slovanského a maďarského etnika.¹⁵⁸

Terénne výskumy uskutočňoval aj G. Nevizánszky, vďaka nemu sú sprístupnené lokality Bešeňov¹⁵⁹, Tekovský Hrádok¹⁶⁰, Nesvady¹⁶¹, Le-vice-Géňa¹⁶² a i. Zaoberal sa aj výskumom maďarských pamiatok na Morave a v Čechách.¹⁶³ V posledných rokoch sa ďalej venovali výskumu maďarských pamiatok M. Hanuliak - v Malých Kosihách¹⁶⁴, G. Fusek - v Nitre-Šindolke¹⁶⁵, B. Chropovský - v Horných Krškanoch¹⁶⁶. Časti pohrebísk - Biňa- poloha Papkert, Kostolná pri Dunaji, Dolná Streda, Mostová, atď. preskúmali A. Habovštiak, T. Kolník, D. Bialeková, resp. I. Vlkolinská.

Popri riešení problémov okolo tzv. belobrdských pohrebísk, sa začali maďarskí archeológovia aj na ďalšie otázky, ktoré súviseli s príchodom Maďarov do Karpatskej kotliny a ich postupným usadzovaním sa.

Prišli k poznaniu, že významnú úlohu pri bádaní materiálnej kultúry Maďarov, hlavne vo včasnom období, ale aj v tzv. belobrdskom období, zohrávali od počiatku východné oblasti, t. j. okolie Kyjeva a oblasti v okolí Volgy, obývané aj Ugrofinmi a rôznymi tureckými kmeňmi. V tejto voľžsko-kamskej oblasti sa totiž vyskytovali analogické hrobové prílohy a pohrebné zvyky. Porovnaním nálezov s chazarskou materiálnou kultúrou, označovanou ako saltovsko-majacká, od 60-tych rokov 20. Storočia

---

¹⁵⁸ HANULIAK, M.: Veľkomoravské pohrebiská. Nitra 2004, s. 212-220. ^{15*} NEVIZÁNSKY, G.: Pohrebisko z konca 9. až z 10. storočia v Bešeňove. *In Slovenská archeológia*, 1979, roč. 27, č. 2, s. 375-400.

¹⁶⁰ NEVIZÁNSKY, G.-KUJOVSKÝ, R.: Kostrové pohrebisko z prvej polovice 10. stor. v Tekovskom Hrádku. *In Archeologické rozhledy* 43, 1991, s. 552-561.

¹⁶¹ NEVIZÁNSKY, G.-RATIMORSKÁ, P.: Staromadžarské kostrové pohrebiská z 10. stor. v Nesvadoch. *In Archeologické rozhledy* 43, 1991, s. 259-289.

¹⁶² NEVIZÁNSKY, G.: Staromadžarské jazdecké pohrebisko v Leviciach-Géni. *In Slovenská archeológia*, 2006, roč. 54, č. 2, s. 285-328.

¹⁶³ NEVIZÁNSZKY, G.: Magyar jellegű régészeti leletek Cseh- és Morvaországban. *In Magyarok térben és időben*. Tata 1999, s. 125-139.

¹⁶⁴ HANULIAK, M.: Malé Kosihy I. Pohrebisko z 10.-11. storočia. Nitra 1994.

¹⁶⁵ FUSEK, G.-KOVÁČOVA, M.: Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až z 13. storočia I. Nitra 1989, s. 209.

¹⁶⁶ CHROPOVSKÝ, B.: Nitra. Archeologický výskum slovanských lokalít. III. Medzinárodný kongres slovanskej archeológie. Nitra 1975, s. 9.

---

došlo v poznatkoch k významnému pokroku. Nálezový materiál z obdobia príchodu Maďarov do Karpatskej kotliny je však východne od Karpatskej kotliny skromnejší.¹⁶⁷ Niektoré predmety naznačujú aj vplyv vzdialenejšej kôltlašskej kultúry z južného Rakúska.¹⁶⁸

V súvislosti s osídlením jednotlivých oblastí dospelo bádanie k názoru, že obývali oba brehy Dunaja, v priebehu 10. storočia sa ich panstvo rozšírilo aj na západ Dunajskej kotliny, až po rieku Enns. Na východe sa ich sféra vplyvu rozšírila pravdepodobne až za Karpaty, t. j. k údoliu riky San. Na východe ju predstavovali Južné a Východné Karpaty, na juhu pravdepodobne rieka Sáva a Dunaj predstavovali hranice sídelnej oblasti Maďarov. Avšak autori poukázali na skutočnosť, že presné geografické hranice maďarského kmeňového zväzu nemožno určiť. Nevedno, či existovali vo včasnom období indages (maď. gypű), ako si to predstavovali pisatelia historických prác, alebo sa vyvinuli len neskôr, resp. či nejde len o jav podobný prirodzeným hraniciam, t. j. o historický topos. Možné je aj to, že pre Maďarov ani nebolo dôležité umiestnenie hraníc. Dnes možno predpokladať, že na základe archeologických nálezov nemožno vytýčiť hranice, pretože pri skúmaní nálezov nemožno vylúčiť ani modernizačné prvky, ani možnosť akulturácie.¹⁶⁹

Nálezy pochádzajúce z prechodných hraničných oblastí nepredstavovali odlišnú kultúru, ale sa predpokladá na základe prameňov, že politická elita neočakávala od pôvodného obyvateľstva ich konečnú integráciu. Najmä v okrajových oblastiach mohla vzniknúť viacnásobná identita, a to bez akéhokoľvek zásahu, ktorá i na jazykovo rozličnom území predstavuje rovnakú materiálnu kultúru a podobné pochováva-cie zvyklosti.¹⁷⁰

---

¹⁶⁷ BÁLINT, Cs.: Karpatská kotlina od jej ovládnutia Maďarmi do založenia uhorského štátu. *In* Stred Európy okolo roku 1000. Praha 2002, s. 190-195. porovnaj BÁLINT, Cs.: A kőra kőzépkori kelet-európai steppe régészete és a 9.-10. századi magyarok. *In* Magyar Tudomány, 1996, č. 8, s. 937-948. Na túto skutočnosť poukázali aj ďalší bádatelia (Z. Vaňa, B. Szőke, A. Ruttkay, a i. - o autoroch viď vyššie)

¹⁶⁸ RUTTKAY, A.: Najnovšie príspevky archeologického bádania k poznaniu dejin územia Slovenska v 9.-11. storočí. *In* Historické štúdie, 1984, roč. 27, č. 2, s. 89.

¹⁶⁹ LANGÓ, R: A Kárpát-medence...c. d., s. 91.

¹⁷⁰ Tamže, s.92.

Bádatelia riešili problém usadenia sa jednotlivých kmeňov v priestoroch Karpatskej kotliny, formu spôsobu života (nomádsky - polonomád-sky), zaoberali sa tiež otázkou etnicity maďarských pohrebísk, keďže so starými Maďarmi prišli do Karpatskej kotliny aj tri kabarské kmene. Archeologickú pozostalosť kabarských kmeňov sa snažili definovať viacerí autori, napr. Gy Gyôrrffy¹⁷¹, I. Dienes¹⁷², Cs. Bálint¹⁷³ a i. Predmetom skúmania sa stalo aj spoločenské rozvrstvenie maďarského obyvateľstva, forma pochovávanía, malorodinné, resp. veľkorodinné usporiadanie hrobov v rámci pohrebísk¹⁷⁴, atď. Záujem sa zvýšil aj o umenie Maďarov, pričom sa dospelo k názoru, že ho možno študovať hlavne na šperkoch a ozdobách odevu. Skoro výlučne bol používaný výzdobný motív s rastlinnými ornamentmi, iba zriedka sa používalo realistické alebo imaginárne vyobrazenie zvierat. Vyobrazenia ľudí sa skoro vôbec nezachovali.¹⁷⁵

Problém identifikácie etnika na tzv. belobrdských pohrebiskách zanikol v priebehu 11. storočia. Zánikom pohanskej viery, resp. nástupom christianizácie zmizol pohanský spôsob pochovávanía s časťami koňa a konského postroja. Koloman I. v jednom zo zákonov nariadil, aby boli kresťania pochovávaní len pri kostoloch, vznikali tak tzv. prikostolné pohrebiská.

Príchodom tisícročných osláv, t. j. v 90-tych rokoch 20. storočia, vzniklo veľké množstvo zborníkov¹⁷⁶, článkov¹⁷⁷ i monografií¹⁷⁸,

---

¹⁷¹ GYÔRFFY, Gy.: Tanulmányok a magyar állam eredetéről. Budapest 1959, s. 119.

¹⁷² DIENES, L.: A honfoglaló magyarok. Budapest 1972, s. 1-75.

¹⁷³ BÁLINT, Cs.: Súdungarn im 10. Jahrhundert. Budapest 1991.

¹⁷⁴ Vid' napr. MESTERHÁZY, K.: Nemzetségi szervezet és osztályviszonyok kialakulása a honfoglaló magyarságnál. Budapest 1980. Novšie poznatky zhrnul v publikácii MESTERHÁZY, K.: A honfoglaló magyarok társadalma... c.d., s.768-794.

¹⁷⁵ BÁLINT, Cs.: Karpatská kotlina., c.d., s. 190-195.

¹⁷⁶ Honfoglalás és Árpád-kor. A Verecke híres útján tudományos konferencia anyagai. Ed. Makkay, J.- Kobály, J. Ungvár 1997.; Honfoglaló ôseink. Ed.: Veszprémy, L. Budapest 1996.; a i.

¹⁷⁷ Už hore uvedený zhrňujúci článok MESTERHÁZY, K.: A magyar honfoglalás kor., c.d.; zvlášť sa autor venoval materiálnym pamiatkam v štúdií: A honfoglaló magyarok tárgyi emlékei. In Életünk, 1997, č. 1, s. 30-67.

¹⁷⁸ KRISTÓ, Gy: Magyar honfoglalás - honfoglaló magyarok. Budapest 1996.; RÓNATAS.A.: A honfoglaló magyar nép. Budapest 1996.; a i.

---

podávajúcich súhrnné informácie o najnovších poznatkoch o príchode Maďarov do Karpatskej kotliny Medzi najvýznamnejšie patrí súbor publikácií, ktorý podáva najnovšie poznatky z oblasti jazykovedy, archeológie, etnografie, ale aj o písomných prameňoch z 9.-10. storočia.¹⁷⁹ Vznikli tiež práce historikov, pokúšajúcich sa interpretovať aj archeologické pramene¹⁸⁰, i archeológov, ktorí sprístupnili veľkú časť starších i novších nálezov monograficky, pričom sa pokúsili aj o porovnanie výsledkov prác, spracúvajúcich obdobie príchodu Maďarov do Karpatskej kotliny na základe písomných prameňov s výsledkami archeológov.¹⁸¹ Pod vplyvom západoeurópskeho bádania vznikli aj štúdie, v ktorých nazreli autori aj na ideologické pozadie prác, ktoré boli doteraz o príchode Maďarov do Karpatskej kotliny napísané.¹⁸²

Záver

Na území Slovenska, resp. Československa, nepatrilo v minulosti spoznávanie archeologických pamiatok Maďarov medzi prvoradé, hoci sa tu nachádzajú nálezy, ktorých pramenná hodnota má veľký význam pre spoznávanie dejín 10.-11. storočia. Na území Maďarska tvoril výskum archeologických pamiatok Maďarov neoddeliteľnú súčasť bádania od začiatku 19. storočia. Záujem o odkrývanie a sprístupňovanie podob-

---

¹⁷⁹ A honfoglalásról sok szemmel. I. Honfoglalás és régészet. Ed. Kovács L. Budapest 1994.; A honfoglalásról sok szemmel. II. A honfoglaláskor írott forrásai. Ed. Kovács L. - Veszprémy L. Budapest 1996.; A honfoglalásról sok szemmel. III. Honfoglalás és nyelvészet. Ed. Kovács L. - Veszprémy L. Budapest 1997.; A honfoglalásról sok szemmel. IV. Honfoglalás és néprajz. Ed. Kovács L. - Paládi-Kovács A. Budapest 1997. Pozri tiež: BÓNA, L: Honfoglalás és régészet. In Korunk, 1996, č. 8, s. 21-40.

¹⁸⁰ KRISTÓ, Gy.: A magyar állam megszületése. Szeged 1995.

¹⁸¹ RÉVÉSZ, L: c. d.

¹⁸² BÓNA, L: Régészetünk... c.d., s. 927-935.; Nacionalizmus és régészet. Interview B. Lukácsiho s Cs. Bálintom. In Magyar Tudomány, 2003, jún /www.matud.hu/; BÁLINT, Cs.: Az ethnosz a kőra középkorban. (A kutatás lehetőségei és korlátai) In Századok, 2006, roč. 140, č. 2, s. 277-347.; v populárno-náučnejšej forme: BÁLINT, Cs.: Ki volt „magyar“ a honfoglaláskorban és szent István korában? In Mi a magyar? Szerk. Romsics I. - Szegedy-Maszák M. Budapest 2006, s. 37-56. Porovnaj: LANGÓ, R: Amit elrejt a föld... A 10. századi magyarság anyagi kultúrájának régészeti kutatása a Kár-pát-medencében. Budapest 2007.

---

ných nálezov sa zvýšil prichádzajúcim jubileom tisícročného príchodu Maďarov do Karpatskej kotliny. Dodnes nevyriešeným problémom včasnostredovekých dejín Karpatskej kotliny zostáva identifikácia archeologických pamiatok zaradených J. Hamplom do 2. podskupiny skupiny *B*, t. j. pospolitého ľudu, resp. otázka etnicity pohrebísk pospolitého ľudu (tzv. belobrdskej kultúry). Zemepisne predstavuje tzv. belobrdská kultúra homogénny celok, pretože nepresahuje oblasť Karpatskej kotliny. Problém identifikácie etnika na tzv. belobrdských pohrebiskách zanikol v priebehu 11. storočia. Zánikom pohanskej viery, resp. nástupom christianizácie zmizol pohanský spôsob pochovávania s časťami koňa a konského postroja. Uhorský kráľ Koloman I. v jednom zo zákonov nariadil, aby boli kresťania pochovávaní len pri kostoloch, čím začali vznikať tzv. prikostolné pohrebiská.